

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Jarmilou Špírkovou
July 9, 2012
RG-50.675*0008

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

PREFACE

The following interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Rights to the interview are held by the United States Holocaust Memorial Museum.

The reader should bear in mind that this is a verbatim transcript of spoken, rather than written prose. This transcript has been neither checked for spelling nor verified for accuracy, and therefore, it is possible that there are errors. As a result, nothing should be quoted or used from this transcript without first checking it against the taped interview.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

JARMILA ŠPÍRKOVÁ
July 9, 2012

Q: Dobrý den, můžete mi říci celé vaše jméno?

A: Tak jmenuju se Jarmila Špírková, za svobodna Fejtová, a narodila jsem se roku dvacet devět. Tisíc devět set dvacet devět. Takže je mi osmdesát tři roků.

Q: Kde jste se narodila?

A: Narodila jsem se v Jihlavě, ve Starých Horách, to je součást Jihlavy, a odmalička od šesti týdnů jsem v Třešti.

Q: Byli jsme zde u vás před několika týdny, a bavili jsme se s vámi vlastně o období hlavně druhé světové války, a o tom, jakým způsobem se dotkla místních lidí, a hlavně místních židů. Vidím, že jste se i připravila na dnešní rozhovor, máte i nějaké poznámky u sebe...

A: Ne, to mám... jenom data.

Q: Mohl bych vás poprosit, že byste si je dala tady vedle, a ve chvíli, kdy bude nějaký problém, že byste se do nich mohla podívat? Můžete si je támhle položit a kdykoliv budete chtít, tak se k nim vrátíme, ale uvidíme, jak to půjde...

A: No, nemám nic.

Q: Můžu se vás tedy zeptat na pár otázek, které se dotýkají toho období, o kterém jsme se již bavili?

A: No jistě.

Q: Vy jste tedy říkala, že jste vyrůstala a potom žila značnou část života v Třešti. Co dělal váš otec?

A: Tak můj otec byl zaměstnaný v textilní továrně, která patřila židovské rodině pana Müncha. A tam jsme také bydleli v jednom domě, celkem na tehdejší dobu výstavní vila. A rodina Münchova bydlela v prvním poschodí, v přízemí byly dva úřednické byty, kde jsme bydleli my a ještě další úředník, a kromě toho tam byly dvě svobodárny. V přízemí byla také Münchova kuchyně, na tehdejší dobu moderní, byla vydlážděna bílými kachlíky s cibulovým vzorem. A z kuchyně vedl do prvního poschodí výtah, kterým se do prvního poschodí dopravovaly připravené potraviny, nahoru, do jídelny. Na tehdejší dobu to byl jako velký pokrok.

Q: Můžete mi nějak popsat tu rodinu, kolik měl dětí... ?

A: No tak rodina Münchova byl pan Münch, jeho manželka a tři děti. Nejstarší byl syn Wolf, Wolfgang, který studoval už chemii na vysoké škole, potom byla dcera Trude, ta byla ročník asi... Wolf byl dvanáctý ročník, Trude byla šestnáctý ročník, a nejmladší byl syn Jan, ten se narodil roku devatenáct set dvacet. A s touto rodinou, protože jsme bydleli v jednom domě, jsem byla prakticky v denním styku. Pamatuju pana Müncha, jak chodil vždycky s pejskem, on byl milovníkem psů. A s těmi psy jsem i kamarádila, hrála jsem si s nima, a prostě vyrůstala jsem prakticky v kruhu rodiny Münchů. Když jsem začala chodit do obecné školy, tak jsme se přestěhovali o dům dál, nad kanceláře, taky to byl tovární byt, kde jsme měli větší byt, než původní. Ale s rodinou Münchů jsme byli stejně pořád v denním styku.

Q: Jak nábožensky založená byla rodina Münch? Slavili tradiční židovské svátky?

A: No jsem v tehdejší době nemohla posoudit, ale vím, že na Velikonoce jsem k nim chodila na macesy, to bylo asi jejich velikonoční jídlo. A Vánoce slavili, tak jako my.

A ty další židovské svátky, to mi bylo do deseti roků, to si tak nějak neuvědomuju, to nemůžu posoudit.

Q: Chodili do synagogy?

A: Asi chodili. Asi chodili. Jenže rodina Münchova vlastnila ještě velkostatek na Plzeňsku, v Újezdě, to bylo v pohraničí. A paní Münchová se většinou zdržovala s tím nejmladším synem a s dcerou v Újezdě, a do Třeště dojížděli. Pamatuju se, že Honza tam trávil prázdniny, a slečna Trude, ta už byla o třináct roků starší, než já, tak na tu jsem pohlížela jako na slečnu, ale s Honzou jsem docela kamarádila.

Q: Jak vlastně velká byla židovská komunita v Třešti?

A: No tak pamatuji si, že tam bylo poměrně dost židů. Většinou to byli majetní židé, vlastnili továrny, byl to soudce, advokát... Soudce myslím ne. Advokát, lékař, zubař, obchodníci...

Q: Pamatujete si jména některých těch dalších, co dělali?

A: To víte, že si pamatuju. To víte.

Q: Můžete nám popsat některé z nich?

A: Tak znala jsem rodinu Singerů, to byl lékař, byl to taky náš rodinný lékař. A mám na něho velice dobrou vzpomínku, protože mi zachránil život. Když mi bylo asi osm roků, tak jsem spadla v zimě do potoka, a dostala jsem těžký zápal plic. Penicilin nebyl, a pan doktor Singer mi chodil třikrát denně píchat injekce, a když byl devátý den, tak to se říkalo, to byl kritický den, tak i otec dostal volno v práci, že dcera mu umírá, jenže dcera se vzpamatovala, a její přání bylo, aby mi dovedli pejsky, zrovna fena pana továrníka Müncha měla štěňata, a tak mi donesli v košíku štěňátka, štěňátka mě oblizovala, a já jsem se zázračně uzdravila. A potom taky, když jsem se z toho

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

trošku dostala, pan továrník Münchmi nechal dovízt košík hraček, tam z obchodu u Malášků, ať si vyberu, co chci. To opravdu rodina Münchova měla i sociální, takový náhled sociální.

Q: Zmínila jste ještě nějakého advokáta židovského původu nebo nějaké další lidi, kromě toho pana Singera...

A: No byli tam Schillerovi, a potom jsem si vzpomněla taky na doktora Smolína, ten sice byl Čech, ale měl židovskou manželku, velice pěknou paní, ta taky zůstala v koncentráku, že se nevrátila.

Q: A bylo tam víc takovýchto smíšených manželství?

A: Byly. Byly smíšené manželství. Taky nějaký pan Šíša měl manželku, Bertu, ta taky zůstala v koncentračním táboře, už se nevrátila. No a kdo ještě, další už si nevzpomínám. Dyt' mě bylo v té době osm, deset roků.

Q: Jsem právě chtěl říct, že v té době jste byla velice mladá, ale přesto to, co teďka vykládáte, zní jako poměrně harmonický obraz soužití židů a Čechů v Třešti. Přesto – vzpomenete si třeba na nějaký výjev, který by naznačoval nějaké rozpory mezi tou židovskou komunitou a zbytkem obyvatel Třešti?

A: Já si na to nevzpomínám, protože my jsme žili s tou rodinou Münchů, a můžu říct, že v souladu. Že v souladu. Ještě v továrním bytě tam bydlel nějaký pan Hecht, to byl ředitel továrny, a jeho paní, tak s tou jsme se vůbec nestýkali... A oni měli dvě dcery, slečny už to proti nám byly, jedna se jmenovala Kitty, druhá Lizzy. A ty se s náma nebavily. Ty se s náma nebavily, ty jezdily do německé školy, nevím, jestli do gymnázia, ale ty nás malý děcka nebrali v úvahu.

Q: Vzpomenete si ještě na nějaké další židovské rodiny z Třešti?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A: No tak to byli Singerovi, ti měli syna, ten byl stejně starej, jako já, Frantík Singerů, ale nechodil se mnou do školy, protože v Třešti byla dívčí škola a chlapecká škola. A do dívčí školy tenkrát žádná židovská dívka nebyla. Ale byli tam chlapi, pamatuju si Pavlíka Meissnerovýho, ten byl taky starý jako já. Potom o něco mladší Pěťa Grunbergerů, toho si taky pamatuju velice dobře... No a pak už to byly starší... Pak už to byly starší děti.

Q: Kromě té rodiny Munchů, udržovali rodiče přátelské styky ještě s dalšími židovskými rodinami?

A: Moji rodiče, potom, po osmatřicátým roku, když byl zábor pohraničí, tak se přistěhovali do Třeště Wurmfeldovi, to byla byla sestra pana Müncha, a ti s námi bydleli na jedné chodbě. V jednom domě, takže to byl zase takový přátelský styk s nima. My jsme měli společné příslušenství, koupelnu, záchod, s Wurmfeldovejma, a to byla taky hodná rodina.

Q: Měli nějaké děti?

A: Měli dva syny, jeden byl už advokát, a druhý, Bedřich, ten tenkrát musel chodit do továrny.

Q: Vy jste třeba tenkrát věděla, proč se přestěhovali do Třešti?

A: No jistě, protože oni měli továrnu textilní v Nové Bystřici, a tu zabrali v osmatřicátém roku, to byly Sudety, a ta připadla myslímže Rakousku. Takže oni museli opustit svůj majetek a přistěhovali se do Třeště, protože paní Wurmfeldová pocházela z rodiny Münchů, byla Münchová za svobodna, takže šla domů, za svým bratrem.

Q: Vlastně to bylo už v roce třicet osm, krátce před okupací Československa...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A: No při záboru pohraničí.

Q: Vy sama si pamatujete na ten den, kdy přišla německá vojska?

A: No tak já si pamatuju i na osmatřicátý rok, kdy se přistěhovala paní Münchová se synem a s dcerou, kdy Újezd byl rovněž v pohraničí, a oni museli opustit velkostatek, zámek, a přijeli to Třeště. A museli opustit pohraničí a přijeli taky do Třeště. Takže se tam sešla znovu celá rodina Münchova.

Q: Vy si pamatujete na ten den, kdy přišla německá okupační vojska do Třešti?

A: No bylo to patnáctého března třicet devět. A pamatuju si to jako dnes. Chodila jsem do čtvrté třídy, a okna naší třídy vedla na náměstí, kudy projížděli Němci. Tenkrát se i příroda zlobila, protože to bylo děšť, chumelilo, škaredě... A my jako děcka jsme byli u oken a dívaly jsme se, co se to děje. Pan učitel stál, slzy mu tekly, a řekl, „Děti odstupte. A tento den si pamatujte celý svůj život. Ztratili jsme samostatnosti, nastala doba zlá.“ A to byl takový první zážeh vlastenectví v nás dětech.

Q: A to bylo kde, to bylo v Třešti?

A: Bylo to v Třešti. Bylo to v Třešti. A chodila jsem do čtvrté třídy. A všechny děti jsme pochopily, o co jde.

Q: Vy jste chodila v té době do jaké školy?

A: No do obecné školy, vždyť mě bylo deset roků. Deset roků mi bylo. Já jsem chodila do obecné školy a tenkrát pan učitel v nás vzbudil takovej pocit vlastenectví.

Q: Jak se vlastně ta okupace dotkla, celkově, obyvatel v Třešti?

A: No byla to doba zlá. Projevila se tím, že nastala represe židů, židi museli... Kluci, co chodili do školy, museli školu opustit, pak chodili myslím do židovské třídy, ta

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

byla, jak byla proti židovskému templu, byla taková ulička, kde bydlel rabín, a byla tam i židovská třída. Takže nesměli židi chodit do normálních škol, a už byli sledovaní, už nastala doba zlá.

Q: Víte, jak dlouho po záboru nebo po okupaci Československa byli ti...

A: No, bylo to hodně brzy, protože vím, že židi museli odevzdat rádia. A to si pamatuju na takovou příhodu, my jsme měli doma dvoulampovku, aspoň tatínek říkal, že je to dvoulampovka. A najednou se u nás objevilo nový rádio krásný, Phillipska, šestilampovka. A bylo to tak, že pan Münch donesl jejich velké rádio k nám, a naše rádio šlo jako židovský...

Q: Tak teď jsme měli krátkou technickou pauzu. Můžete nám ještě jednou říci ten příběh...

A: Jednou to rádio. Takže v devětatřicátém roku, po záběru, když nás okupovali Němci, tak židé museli odevzdat své radiové přijímače. A my jsme měli doma dvoulampovku, a najednou se u nás objevilo krásné nové rádio Phillips, šestilampovka, a bylo to tak, že pan Munich donesl jejich rádio k nám a naše dvoulampovka šla, odevzdala se jako Münchovo rádio Němcům. Tenkrát bylo zakázáno poslouchat cizí rozhlas, na každém rádiu byly zaplombovány krátké vlny a byla tam připojena taková cedulička, kde bylo napsáno „Poslouchání cizího rozhlasu se trestá smrtí.“ Ale otec byl vynalézavý, a jeho známý mu udělal náhradní vlny, krátké vlny, které jsme ukrývali v pokoji pod kobercem. Bylo takové vyndavací prkno, to se tam zasunulo, ty krátké vlny... A rodiče poslouchali Londýn i Moskvu dál. A chodil k nám pan Münchposlouchat cizí rozhlas. A já jako holka jsem měla za úkol hlídat...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: Tak si dáme pauzu...

A: No, já bych se napila.

Q: Takže jsme měli krátkou pauzu. Můžete mi říci, vy jste říkala, že váš otec si nechal vyrobít nějaký speciální přístroj k tomu rádiu.

A: To byly takový dráty, stočený, a to sem tam zezadu tak amatérsky napojilo. A byl příjem Londýna i Moskvy. A pan Münch chodil k nám poslouchat, to už tam bydleli i Wurmfeldovi, takže vždycky chodili, když bylo něco významného, poslouchat Londýn. A já jako holka jsem musela hlídat. Tak mě poslali ven, vždycky jsem měla míč nebo švihadlo nebo něco, a poskakovala jsem, hlídala jsem. A kdyby se mi zdálo, že jde někdo cizí, tak jsem měla začít, švihnout sebou a brečet, aby pan Münch mohl utýct, protože to bylo... Ono se z našeho bytu šlo do přízemí, a pak tam byl zvláštní vchod do kanceláře, takže byl únikový východ, jo. Takže takhle jsme to praktikovali, že se poslouchal cizí rozhlas, i když to bylo zakázáno pod trestem smrti. Dokonce si pamatuju, že se házela takhle přes to deka, aby to nebylo silný, aby se to trochu tlumilo. A musel být velký klid, aby bylo rozumět.

Q: Zmínila jste, že židé museli odevzdat rádia, že židovské děti musely opustit školy, byly ještě nějaké další nařízení, které se týkaly židů?

A: No nesměli chodit na veřejná představení, do kina, do divadla, to už byl zákaz židů.

Q: Museli být nějak viditelně označeni?

A: No, nosili židovskou hvězdu, ale to v kolikátým roku, to nevím. To si už nepamatuju, ale pamatuju se, že židé chodili s tou židovskou hvězdou. Ale jestli

rodina Münchova, to si nepamatuju. To nevím, protože pana Müncha v září třicet devět zavřeli, přišlo pro něj gestapo...

Q: K tomu bych se dostal ještě za chvíličku. Chtěl jsem se zeptat, měli v Třešti... ?

Byly tam nějaké obchody taky vlastněné židy?

A: Ano.

Q: Můžete vzpomenout na nějaké obchodníky?

A: Tak byli tam Krausovi, ti měli obchod potravin, myslím. A likéry, přesně ale co tam prodávali, to nevím. Tak to byli u těch Krausů, to byli židé. No a jinak se prodávaly látky taky přímo u nás v továrně, u Munichů, no a další židovský... Jo, byli tam Tuguthovi, ti měli pekárnu, a prodával se tam u nich tak salám, Jobsalám, který si vyráběl v hodické továrně. Byla to taková odrůda uherského salámu, strašně dobrý.

Q: Víte, jak se ta okupace dotkla těch majitelů obchodů? Mohli dál je provozovat, ty obchody?

A: No to už potom asi ne. To už ne. To už si nepamatuju, ale asi ne. Nevím, to si nepamatuju.

Q: Jak to bylo s panem Münchem, on mohl dál provozovat továrnu?

A: Tak pan Münch provozoval továrnu až do svého zatčení v září třicet devět.

Q: Vy jste u toho zatčení byla?

A: Viděla jsem to. Přímo jsem nebyla u toho zatčení, ale pamatuju si, že do dvora továrny přijelo velký černý auto, tenkrát kluci říkali, že je to Buick, to já jsem tomu nerozuměla... Velký černý auto, a vystoupili dva chlapi, byli to gestapáci, řidič stál u auta, a pak už si jenom pamatuju, že pan Münch kráčel, tam na tom obytném domě byla taková terasa, a pan Münch kráčel po té terase, dva chlapi vedle něj, vedli ho. On

se rozhlížel, to vidím jak dnes... A strčili ho do auta, odjel. Druhý den v továrně nastoupil nějaký Volker, to byl z Jihlavy, a byl to jeho obchodní partner, s ním on měl v Jihlavě textilní obchod, a obchodoval s panem Münchem. A takhle se mu odvděčil. A říkalo se mu treuhändler. Nevím tenkrát co, byl to asi správce židovského majetku. Ten se nastěhoval do domu, a pendloval mezi Jihlavou a Třeští. Toho si pamatuju, nikdo jsme ho neměli rádi, tak jak jsme se bavili s panem Münchem a on s náma, tak před Volkerem jsme utíkali, jako děti, a neměli jsme ho rádi.

Q: Tedy pan Münch byl zatčen, co se stalo s jeho rodinou?

A: No jeho rodina předtím se rozpadla. Syn, nejstarší syn Wolf, ten ujel a dal se do zahraniční armády, prošel Francií, aj se dostal do Anglie a vstoupil do československé armády. Nejmladší syn Honza, tak to mi psal už potom z korespondence, a vím, že rodiče se dohodli, a poslali ho jako devatenáctiletého do Anglie. A Honza potom, když jsem si s ním telefonovala a psala, to už byl osmdesátník, tak mi psal, že jel zvláštním vlakem pro uprchlíky, že měl s sebou pět kufrů nepotřebných věcí, že se dostal... Už jeho místo bylo na záchodě, že dál se nedostal. Byl to vlak pěkně oblečených dětí a lidí, přespali, jeli někde přes Holandsko, tam přenocovali, pak jeli lodí, jeli do Anglie, a tam na něj měli čekat lidé. A na něj že tam nikdo nečekal, ale přesto se ho ujmula židovská rodina, a on byl, vyměnil asi tři rodiny, a potom, jakmile se utvořila československá armáda, tak Honza hned vstoupil do československé armády, k leteckému oddílu, a byl příslušníkem tři sta jedenácté skvadrony až do konce války, kde byl jako mechanik.

Q: A s tou manželkou pana Müncha... ?

A: Oni žili takovým volným způsobem života, pan Münch v Třešti, paní Münchová v Újezdě, ale stýkali se... A oni se potom rozvedli a paní Münchová ujela do Palestiny.

Q: Kdy ujela? V kterém to bylo roce, kdy odjela?

A: To nevím. Asi v tom devětatřicátém roku byla ještě v Třešti. Nebo v osmatřicátém roku z toho pohraničí si pamatuju, že tam byla i stará paní Münchová, maminka Rudolfa, která žila ve Vídni a občas do Třeště taky jezdila, stará dáma... A tenkrát se tam sešli všichni. Wurmfeldovi, stará paní Münchová, i paní manželka Rudolfa Müncha, ale ta potom odjela, rozvedli se oficiálně, a ona odjela do Palestiny. A ta dcera, ta Trude, to si pamatuju, že se vdala, vzala si nějakýho velkoobchodníka Leviho, a odjeli taky do Anglie. Takže... A potom byla v Americe. Takže všichni kromě pana Müncha přežili Holocaust, všichni přežili.

Q: Co se stalo dál, s panem Münchem?

A: S kterým? S Rudolfem?

Q: S tím otcem, ano.

A: Tak pan Münch byl v tom devětatřicátém roce v září zatčen gestapem. A pamatuji si na to, že prvního listopadu roku třicet devět jsme jezdili do Jihlavy, otec tady měl na hřbitově pochovaný rodiče. A tatínek měl nějakýho známýho, kterej měl zase českýho známýho dozorce ve věznici. A domluvili to, že jsme šli s otcem, s tím známým a ještě se sestrou, jsme šli tam kolem věznice, věděli jsme přesně, v kterým okně pan Münch bude stát, přestože se to nesmělo, tak on tak jako stranou stál. Otec i pan Kutil smekli, my jsme mávaly... A to bylo poslední setkání na dálku s panem Münchem.

Bylo to prvního listopadu třicet devět. Přesně si to pamatuji, protože to byl den

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Dušiček, kdy jsme jezdili na hroby do Jihlavy. A od té doby... A potom v roce čtyřicátém už zemřel. Aspoň je to tak napsáno na pomníku na židovském hřbitově v Třešti.

Q: Když měl otec nějakého známého v té věznici, nějakým způsobem s ním dál udržoval kontakt?

A: Ne, otec tam neměl známého, zase jeho kamarád, jo. No jenže oni je potom ty český dozorce vyhodili. To bylo v roce třicet devět. Ten už tam potom nebyl. To nevím, já jsem ani nevěděla, kdo to je.

Q: Když jsme tu byli naposledy, tak zmínila, že snad váš otec měl zasílat panu Münchovi nějaké cigarety. Je to tak?

A: No prostřednictvím toho českýho dozorce, tak tatínek mu tam něco poslal, jo. Prostřednictvím toho českýho dozorce a toho tatínkova kamaráda.

Q: Když jsme u těch cigaret a proviantu, byli židé omezováni po okupaci, co se týče potravin? Vzpomenete si třeba, jestli Münchovi měli nějaký nedostatek, za okupace?

A: To myslím... No tak oni tam byli krátkou dobu, protože v tom devětatřicátým roce už rodina Münchova v Třešti prakticky skončila. Paní odjela do Palestiny, děti byly v Anglii. A když tam nastoupil ten Volker, ten treuhändler, tak se musela vystěhovat i rodina Wurmfeldova, a ti potom bydleli v městském bytě pod zastávkou v Třešti. I se starou paní Münchovou. Takže v továrně už potom nikdo ze židů nebyl.

Q: Pan Münch byl zatčen, byli zatčeni i nějakí další obyvatelé Třešti?

A: No byli, ale to už přesně nevím. To kdo. Protože Třešť byla dost komunistická, a tam bylo zatčeno spoustu lidí, někteří se vrátili, a hodně jich zůstalo v koncentráku, nevrátili se.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: Vy jste sama viděla, jak byl někdo zatčen? Kromě toho pana Müncha?

A: Ne, to ne. No mně bylo devět, deset let. Tak to já tak jsem nevnímala.

Q: Pan Münch byl zatčen v roce devatenáct set třicet devět...

A: Třicet devět, ano.

Q: Jak to bylo s těmi dalšími židovskými obyvateli Třešti?

A: No tak někteří... Většina jich tam zůstala, a potom, v tom jedenačtyřicátým nebo dvačtyřicátým roku, všichni židé byli deportováni pryč. To si pamatuju, že to bylo někdy... Byla tma. A oni šli všichni, šli na vlak, na hlavní nádraží, rodiče nás vzbudili a my jsme se dívali z okna. Tenkrát muselo být zatemnění, tak se nesmělo rozsvítit, a viděli jsme, jak židi šli. Každý nesl kufr nebo táhli nějaký ty zavazadla, zastavili se, rozhlíželi se... Bylo to smutný. A potom odjížděli vlakem snad do sběrného tábora snad do Třebíče, a z Třebíče už potom někteří do Terezína, někteří už nevím kam.

Q: Vy jste věděla, nebo řekl vám někdo předem, že židé budou muset v určitý moment opustit Třešť?

A: No to jsme věděli. To jsme věděli.

Q: Jak jste se to dozvěděli? Nebo kdo vám to řekl?

A: To už já nevím. Vždyť mě bylo deset roků. Takže to už nevím, ale jak rodiče mezi sebou hovořili, tak já jsem byla dítě zvědavé, tak jsem poslouchala a věděla jsem to, ale takhle odkad' to pocházelo nebo ne, to nevím.

Q: Víte, proč vás rodiče vzbudili, abyste sledovali to procesí židů směřující k deportaci?

A: To tenkrát byla jiná doba. My jako děti jsme byli vychovávaný k vlastenectví, jo. A abychom už jako mladé, jako děti, rozpoznávaly co je dobro, co je zlo, jo... Kdo nám

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

škodí... A taková ta nenávisť k těm okupantům, tak v nás už vyrůstala. Výchovou, v rodině, ve škole, jo. Tenkrát byla jiná doba, než je teď. Teď jsou peníze, byznys, jiná doba. Ale tenkrát, když Čechům o něco šlo, tak drželi pohromadě. To se tříbily charaktery lidí, jo. A my jsme měli dobrý učitele, ty nás k tomu vedli.

Q: Když jste se jako rodina koukali z okna na to procesí židů, rozpoznala jste někoho z vašich známých?

A: No poznala jsem, v osmatřicátém, nebo v devětatřicátém, asi v devětatřicátém roce se do Třeště nastěhovali jihlavští židé, a mezi nimi byla i rodina Bohmova. A u Bohmů byly dvě děvčata v našem věku. Jedna se jmenovala Hanka, druhá byla Nelly. A s těma jsem se stýkala, s těma děvčatama, ony byly tak přibližně... o něco starší... Takže jsme si půjčovaly knížky, i několikrát jsem byla u nich, ony zase děvčata u nás, no tak to jsem poznala, že Hanka s Nelly a s maminkou šly tím vlakem, pak jsme poznali rodinu Wurmfeldovu... No a další a další, no...

Q: Vzpomenete si, jestli měli nějaká zavazadla?

A: Měli. Měli. Zavazadla nesli. No.

Q: Měli toho větší množství, nebo menší kufříky?

A: To už nepamatuju. To už nevím.

Q: Co měli na sobě?

A: Taky nevím, byla tma. Bylo šero. Bylo šero. Ale myslím, že oblečení byli víc než dost, jo. Protože asi zřejmě, co se jim nevešlo do kufru, to si vzali na sebe. Ale to nebylo poznat.

Q: Doprovázel je někdo, nějaká ostraha?

A: Taky nevím. To taky nevím.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: Kolik lidí jste mohla vidět, že takhle procházelo?

A: No určitě bylo jich hodně. Bylo jich hodně, protože tam byli i lidi z Jihlavy, který se do Třeště nastěhovali, když je Němci vyhnali z Jihlavy. A ty jsem ani neznala. Ti se přistěhovali do Třeště, ty jsem ani neznala.

Q: Slyšeli jste nějaký hovor, výkřiky, pláč?

A: Ne. Ne. Bylo to všechno potichu. A jestli bylo něco, tak to si nepamatuju.

Q: Rodiče to nějakým způsobem komentovali, co se dělo pod jejich, pod vaším oknem?

A: No to víte, že jo. To víte, že jo. Byli z toho celí rozčilení a říkali, taková ta nenávist vůči Němcům v nás rostla. Jak v dospělých, tak v nás dětech.

Q: Představovali jste si, co se s nimi může stát?

A: Ne. Já aspoň ne. Při svém mládí ne. To jsem tenkrát to nemohla pochopit. Ale ještě bych se vrátila k rodině Münchů. Po válce, bylo to v srpnu, tak se najednou u nás objevil inženýr Münch. Byl v uniformě kapitána Svobodovy armády, a no přišel, byl z Anglie převeden na ruskou frontu a vrátil se se Svobodovou armádou. A tenkrát se u nás zastavil a to jsem ho viděla naposled. Majetek továrny byl zkonfiskován podle Benešových dekretů, už ho zpátky asi nedostali. A v září jsem se setkala zase s tím nejmladším synem Janem, který byl v modré uniformě a přijel na den do Třeště. A taky se u nás zastavil, byl u nás na večeři, přespal u své chůvy u Kovaříků, a víc se v Třešti neobjevil. Tak to bylo moje poslední setkání s členy rodiny Münchů. V roce devadesát šest, tisíc devět set devadesát šest, se v Třešti objevil inženýr Münch, Wolfgang, se svým synem Johnem. A sháněli mého tatínka, jenže tatínek už byl dvaadvacet roků po smrti, tak tam jednali nevím s kým a zanechali v Třešti adresu,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

kteřá se dostala potom k nám, mojí sestře do ruky, asi během roku nebo dvou. A já jsem na tu adresu napsala Wolfgangovi do Anglie. A asi za měsíc mi přišla odpověď, ale z Austrálie, kdy psal Honza, ten mladší syn, že mu švagrová poslala dopis i s fotografií jejich rodiny, kterou jsem jim poslala. A že Wolfovi odešel mozek, že má Alzheimer, a že vůbec nic neví. A začala naše korespondence, začala jsem si dopisovat s Honzou Münchem.

Q: Já bych se teď ještě vrátil na chvíli zpět do toho válečného období. Vy jste zmínila, že v určitý moment se museli přestěhovat židé z Jihlavy do Třešti.

A: Ano.

Q: Víte, kolika lidí se to mohlo dotknout?

A: To nevím. Kolik jich bylo, to nevím, ale pamatuju se, že to byla rodina Spitzerova, to byl asi spolumajitel továrny v Kostelci, pak to byli ti Bohmovi, ta paní s těma dvěma dcerami, a další už si nepamatuju, to nevím, kdo to byli ti další.

Q: Kam se nastěhovali, když přišli?

A: No v Třešti se v roce třicet osm nebo třicet sedm rychle stavěl pěkný dům, dole byla autoopravna a nahoře bylo asi šest nebo osm bytů, to přesně nevím. A říkalo se, že to postavili židé, že už předpokládali, říkalo se, že něco už financovali i židé. A tam do toho domu, u Bartošů se říkalo, tam se nastěhovali. Tam bydleli, ty dvě rodiny si pamatuju, ostatní nevím, jak se jmenovali. A byly to pěkné byty, protože v jednom bytě u těch Bohmů jsem s těma děvčatama byla.

Q: Bylo v Třešti nějaké místo, kam se museli židé v průběhu války sestěhovat, třeba z okolí?

A: Nevím. To nevím. To nevím. Vím jenom, že z Jihlavy tam přišlo spoustu židů, ale kde všichni bydleli, to taky nevím. Vím jenom u těch Bartošů, že tam byli, ale kde dál bydleli, to nevím.

Q: Vy jste teda viděla, jak odcházeli k transportu židé z Třešti, co se stalo s jejich opuštěnými domy a byty?

A: No to asi převzala obec, nevím... To nevím. To nevím. U nás konkrétně se nastěhoval ten Němec do toho bytu po panu Münchovi, tam se nastěhoval ten Volker, a kdo dál, to nevím. Ty ostatní byty, to nevím, ty myslím, že byly normálně obsazený, ale s tím majetkem, kam se poděl ten majetek, to taky nevím.

Q: Uschoval například pan Münch nějaký majetek u vašich rodičů? Peníze?

A: Ne. Protože to bylo tak rychle, tak rychle, že nevím. U nás jako nic, my jsme bydleli už ve vedlejším domě, a to všechno zůstalo v jeho původním bytě.

Q: Slyšela jste o někom, že by dostal nějaký majetek od židů, předtím, než byli deportováni?

A: Nevím. To nevím. To opravdu nevím nic kolem těch majetkových poměrů.

Q: Nebo třeba, že by se s tím obchodovalo, po válce, nebo třeba ještě během války?

A: To nevím, to nevím. Kdo ten majetek zabavil, po těch židech, to nevím.

Q: Slyšel jsem, že v Třešti došlo ke konci války k nějakým násilným událostem. Vy jste byla svědkem nějakých násilností, koncem války?

A: No to byla velká událost. Tam byla nějaká... Tam v Třešti, pátýho května, tak posbírali Němce... A oni se potom vrátili a byl to velkej masakr tam. V Třešti bylo spoustu lidí zavražděnejch Němci, byla to velká katastrofa tam.

Q: Když říkáte, že nějakým způsobem zatkli Němce, co s nimi dělali, nebo... ? Kdo je zatkl?

A: No tak tam byl organizovaný odboj, a jakmile se sešel ten revoluční organizovaný výbor, tak pak ty Němce zatkli, a nějaký Lojzík Kašparů, kterej byl u gestapa, tak utekl... A Němci se vrátili, pozatýkali spoustu Čechů a ty potom na vězeňském dvoře zastřelili. Je o tom velká kniha, jestli máte zájem, tak já vám to ukážu.

Q: Co se stalo s tím panem Volkerem, například, s tím treuhänderem?

A: On bydlel v Jihlavě, on na náměstí měl obchod s textilem, a v pětáctýřicátým roce ho v jeho domě někdo zastřelil. Takže si toho moc neužil.

Q: Docházelo k nějakým odplatám vůči Němcům v Třešti, po válce?

A: No to jsou dlouhý historie. Vůči Němcům... Němci potom byli vysídlený, ti odešli z Třeště, no... A tak to víte, v těch srdcích a v těch postižených, u těch vdov ta nenávist a ten odstup zůstal.

Q: Slyšeli jsme z vyprávění jiným pamětníků, že tam došlo k soudu, k odsouzení k trestu smrti, několika německých občanů z Třešti.

A: Ano, ano.

Q: Vy jste u toho byla?

A: Ne, tam mě nepustili. Mně bylo tenkrát patnáct, šestnáct roků, a když tam věšeli Hertu Kašparovou, tak jsem jí viděla. Viděla jsem, když jí odváděli ze zámku, a šla na to popraviště. Ale na tom popravišti jsem nebyla.

Q: Můžete nějak popsat tu scénu, když jí odváděli ze zámku? Kdo jí vedl?

A: To nevím, to si nepamatuju, kdo.

Q: A to přihlíželo celé město, nebo... ?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A: No byla tam spousta lidí, a pouštěli tam na to popraviště jenom dospělý. Spoustu lidí tam bylo.

Q: Ještě někdo další kromě té Herty byl popraven?

A: No byl tam popraven ještě Engelmann, myslím. A Elster, to byl starosta za Němců, ale to byl Třešťák, ale Němec... A nějakej, ale jak on se jmenoval... To bych se musela támhle podívat do knížky. To si přesně už to jméno nepamatuju. Ale mám tam o Třešti knížku, tam bych se musela na to jméno podívat. Byly tam asi tři popravy. No Třešť doplatila hodně, na okupaci, hodně doplatila. A na Němce.

Q: Já vám zatím moc děkuji, zeptám se ještě kolegů, jestli má někdo nějakou další otázku.

A: No.

Q: Ještě jsem se vás chtěl zeptat na pár doplňujících otázek.

A: Jo, prosím.

Q: Vyprávěla jste nám o zatčení pana Müncha, říkala jste, že přijelo auto a z něj vystoupilo několik příslušníků gestapa, jak jste věděla, že se jedná o gestapo?

A: Jak jsem to věděla? No tak to se rozběhlo hned, to jsem slyšela od dospělých, jo. Je tady gestapo, jo. Protože to jako holka desetiletá jsem nevěděla, ale hned se to rozkřiklo, pro pana Müncha přijelo gestapo.

Q: Viděla jste ještě nějaká další zatčení v průběhu války? Předtím?

A: Ne. To bylo jediný, co jsem viděla zatčení.

Q: Potom bych se ještě zeptal na pár otázek, které se týkají té deportace židů, kterou jste sledovala z okna, s vašimi rodiči.

A: No.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: Jak dlouho jste mohli u toho okna stát a sledovat to procesí?

A: No byli jsme tam aspoň půl hodiny, hodinu. Dokud nepřešli. Někteří šli pomalu, někteří spěchali, zastavovali se, rozhlíželi se... No... Kufry nesli.

Q: Šli v nějaké formaci, nebo šel víceméně každý sám?

A: No tak po rodinách, jo. Dycky rodina dohromady, jo. Aby šli jako v průvodu, to ne, jo. Po skupinkách, jo.

Q: Byli nějak viditelně označeni?

A: To bylo šero, to jsem nepoznala. To bylo šero, protože oni šli k tomu rannímu vlaku, a to bylo šero.

Q: Ranní vlak, to znamená... V kolik jezdil ten ranní vlak?

A: No jeden jezdil před čtvrtou hodinou, jeden před pátou hodinou... Nebo jestli to byl zvláštní vlak, to už nevím. Ale bylo to brzy ráno.

Q: Z jaké vzdálenosti jste se na ně koukali?

A: No tak asi tak jako tady na ulici. Takhle.

Q: Takže nějakých zhruba dvacet metrů?

A: Ano. Asi tak.

Q: Poznala jste ještě někoho jiného, kromě těch dívek Bohmů?

A: No Wurmfeldovi, Bohmovi a možná... To už nevím, opravdu. To bych... Nevím.

Dyť je už to osm... sedmdesát roků.

Q: Poté, co byli židé deportováni z Třešti, zůstal někdo z nich v Třešti, nebo se skrýval, nebo mohl zůstat?

A: Nevím. Říkalo se, že se tam ukrývá nějaký pan Maisel, ale jestli je to pravda, nebo není pravda, to nevím. To nevím.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: To, že se tam ukrývá pan Maisel, to jste se dozvěděla už za války?

A: Ne, až teď někdy. Protože jeho paní, která nebyla židovka, bydlela támhle naproti, krátký čas. A to se říkalo, že její manžel kdysi se ukrýval v Třešti. To jsem, to tak za čtyřicet roků jsem se to dozvěděla.

Q: Jak vlastně dopadla ta smíšená manželství, oni museli rovněž do transportu?

A: Ano, šli do transportu taky.

Q: Celé ty rodiny musely do transportu?

A: Ne, jenom ty manželky. Vím, že tam šla ta paní Smolínová, to byla toho doktora Smolína manželka. A víc už si nepamatuju. Ta paní Šišová, ta šla taky do transportu, ale jestli současně s tím skupinovým odsunem, to nevím. Ale určitě také zemřeli a byly odsunuty.

Q: A jejich děti?

A: Ne. Šišovi měli syna a ten... Ten zůstal. A ti Smolínovi neměli děti.

Q: A ten jejich syn, ten Šiša ještě žije, nebo nevíte?

A: To nevím. On byl někde v Praze, byl to velice pěkný syn, chlap, ale jestli ještě žije. Tomu už bylo málem taky k devadesátce. Vždyť mě je třiaosmdesát a on byl o mnoho starší než já.

Q: Ještě jsem s chtěl zeptat na to období... Vlastně... Došlo k zatčení pana Muncha...

A: No.

Q: A trvalo přibližně dva roky, než došlo k deportaci židů z Třešti.

A: Ano.

Q: Co v té době židé dělali?

A: No tak to vám nevím. Nevím. My jsme se tajně stýkali, několikrát jsem byla na návštěvě u Wurmfeldů, ale to byli už staří, takže do práce chodil jenom ten Bedřich. A ten doktor, ten Rudolf, Rudi, co dělal, to nevím. Ten byl právník, advokát, ale co v té době dělal, to opravdu také nevím.

Q: Proč jste k nim chodili, tajně?

A: My jsme byli... Na jedné chodbě jsme bydleli. Jo. A paní Wurmfeldová si mě velice oblíbila a vždycky říkala, „Přijď za mnou,“ tak jenom tak na chvíličku jsem tam zaběhla... A už teď kon ani nevím, který to byl dům. Vím, že to bylo pod zastávkou, dva domy mám vytipovaný, ale nevím, kterej to byl.

Q: Ten jejich syn jste říkala, že chodil někam na práci.

A: Do továrny, ano. Ten Bedřich, jo. A ten Rudolf, ten byl právník, ale co dělal za války, to taky nevím.

Q: Byli třeba židé nuceni dělat nějaké práce ve městě?

A: Pamatuju si, něco vám řeknu. Byla velká sněhová kalamita a židi museli s lopatama vyházovat sněh. To si pamatuju. Když byla sněhová kalamita, tak oni s lopatama židi vyhazovali.

Q: Můžete nám nějak... Vy jste to sama viděla?

A: Viděla.

Q: Můžete nám popsat tu scénu, kolik jich mohlo být?

A: To nevím. To už nevím.

Q: Kde odklízeli ten sněh?

A: No ve městě a tak, ve městě, protože to tenkrát nebyly ty pluhy, jo. To byly, lopatama se všechno dělalo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Q: Poznala jste někoho z těch, kdo odklízeli sněh?

A: To už si nepamatuju. To už si nepamatuju.

Q: Byli nějak označeni, když odklízeli ten sněh?

A: To už si taky nepamatuju. Myslím, že byli. Že měli ty hvězdy.

Q: Měli nějaký dozor?

A: Taky nevím.

Q: To nevím.

A: Vždyť mě tenkrát bylo devět, deset... Deset, jedenáct roků. Tak to nemůžu posoudit. Jestli byli pod dozorem, nebo ne. Nevím.

Q: Mohu vás ještě poprosit, vy jste si připravila nějaké poznámky...

A: No to už...

Q: K tomu rozhovoru...

A: No to mám jenom...

Q: Můžete se podívat, je tam třeba něco, co...

A: Všechno jsem vám řekla. Já potom jsem ještě vám chtěla říct, jak jsem si dopisovala s tím nejmladším synem, a už... Byla jsem taky, když zemřel Wolf, ten inženýr Wolf, tak jeho syn John, v roce dva tisíce dva, dovezl urnu do Třeště. A za účasti městského úřadu a známých bylo ukládání urny na židovském hřbitově, do hrobu. Taky jsem se toho zúčastnila, i dokonce prostřednictvím tlumočnicka jsem mluvila s tím mladým Johnem. A když jsem ho uviděla, tak jsem měla dojem, že mluvím s inženýrem Wolfem. Úplně věrný obraz svého otce. No a taky mě zajímalo, jestli je ještě ten Honza v Austrálii živý, nebo není. Naše korespondence přestala, on mi napsal, že byl v nemocnici, že byl na operaci, že se podařilo mladýmu Johnovi

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

získat Újezd, zámek a polnosti zpět. A že o tom rozhodovala jeho matka, matka teda toho mladýho Johna, a že snad se jim to podařilo prodat. A vím o Johnovi mladším nevím. A zajímalo by mě, jestli ten Honza, ten ročník devatenáct set dvacet ještě žije nebo ne. My jsme si i telefonovali, jenže on byl vždycky v rozpacích, říkal, já psát česky umím, když něco nevím, podívám se do slovníku, ale když mám mluvit, tak se zarazím a nemůžu si vzpomenout na česká slova. Ale mnohokrát jsme spolu hovořili, telefonem... A potom i korespondence i hovory ustaly. A ví o Honzovi nevím.

Q: Tak já vám děkuju mockrát za vaše vyprávění.

A: No jestli vám to stačilo. Víc si nepamatuju, protože vemte v úvahu, že jsem byla mladá holka.

Q: Tak děkuju.

A: Není zač.

Conclusion of Interview

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.